

Μικρές βελτιώσεις και μεγάλες σιωπές

Του ΛΕΥΤΕΡΗ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗ Οικονομολόγος, καθηγητής ΕΜΠ

Αν ο θεσμός του πανεπιστημίου είναι στρατηγικής σημασίας (κάτι καθόλου προφανές βεβαίως) κι αν η κάθε μεταρρύθμισή του προσδιορίζει τους κανόνες του παιχνιδιού μακροχρόνια (25 χρόνια ο ισχύων νόμος-πλαίσιο), το ζήτημα δεν σηκώνει επιπολαιότητες, όπως αυτές οι οποίες περιέχονται στο «προσχέδιο πρότασης» που (επιτέλους) μας ανακοινώθηκε. Παρά τους κινδύνους της αμεσότητας, θα διακινδυνεύσω ένα «προσχέδιο ενστάσεων».

1. Περί χρηματοδότησης: αναμεινάτε!... Ένας τόσο θεμελιώδης νόμος μπορεί και πρέπει να έχει «όραμα». Ο συντάκτης του προσχεδίου προσπαθεί να καινοτομήσει εμπλουτίζοντας τους στόχους του πανεπιστημίου με τη φροντίδα για τη βιώσιμη ανάπτυξη, την κοινωνική συνοχή και την ισότητα των φύλων. Αποδεκτοί οι συμβολισμοί. Αλλά δεν τολμά ούτε μια κουβέντα για τη χρηματοδότηση που νομιμοποιεί το όποιο «νέο» εγχείρημα. Ούτε καν συμβολικά. Με διατυπώσεις του τύπου π.χ. ότι η πολιτεία δεσμεύεται να εξασφαλίζει χρηματοδότηση «επαρκή» ή «δίκαιη» ή «κατ' αναλογία της οικονομικής μας δυνατότητάς μας σε σύγκριση με τον μέσο όρο της Ε.Ε.» κ.λπ. Πόσω μάλλον αν η εκπαίδευση αποτελεί «στοίχημα» για το μέλλον -όπως πολλοί δήθεν κόπτονται- γιατί τα στοιχήματα όπου και όταν τέθηκαν σοβαρά, στηρίχτηκαν βεβαίως και οικονομικά. Η απουσία οποιουδήποτε «σήματος» για την οικονομική στήριξη του διευρυμένου πανεπιστημιακού συστήματος είναι μάλλον βέβαιο ότι θα διογκώσει το κλίμα καχυποψίας που ήδη υπάρχει.

2. Περί αυτοτέλειας των Ιδρυμάτων: άλλα λόγια ν' αγαπιόμαστε! Ο κ. συντάκτης κάνει μια μικρή (καλή, αλλά ανεπαρκή) παραχώρηση περιορίζοντας το ρόλο του Ελεγκτικού Συνεδρίου στον έλεγχο νομιμότητας (αλλά όχι σκοπιμότητας). Βελτιώνει επίσης τη διαδικασία εκλογής των συλλογικών οργάνων και διαχείρισης του ασύλου. Κατά τ' άλλα, φαίνεται να υιοθετεί απόψεις του συρμού (χαβούζες τα πανεπιστήμια, άχρηστοι οι πανεπιστημιακοί, τεμπελχανάδες οι φοιτητές) και κρατάει για λογαριασμό του πολύ σοβαρές αλλά και τις πλέον απίθανες αρμοδιότητες. Ετσι π.χ.: (α) ορίζει πώς γίνεται ο προγραμματισμός και τον εγκρίνει (ή μη;) χωρίς δικαίωμα αναθεώρησης για 4 χρόνια, (β) επιβάλλει (αδόκιμα) εξωτερικό «μάντζερ» με προσόντα και διαδικασίες της επιλογής του, (γ) επιβάλλει ειδική «επιτροπή δεοντολογίας» αγνώστου σκοπιμότητας, όταν όλα τα συλλογικά όργανα -κι είναι πολλά- λειτουργούν εξ ορισμού και ως επιτροπές δεοντολογίας, (δ) προσδιορίζει ενιαίο πρότυπο για τον Εσωτερικό Κανονισμό Λειτουργίας των Ιδρυμάτων, (ε) ορίζει ποιοι και με ποιο τρόπο θα εκπροσωπούν έναν τομέα στη συνέλευση του τμήματος (παραβιάζοντας κατάφωρα κάθε έννοια δημοκρατικής διαδικασίας), (στ) ορίζει -ως μη όφειλε- τον ανώτατο χρόνο σπουδών, καταφεύγοντας σε πλήθος υποπεριπτώσεων για να χρυσώσει το χάπι, (ζ) ρυθμίζει σε πόσα κλιμάκια σπάει ένα μάθημα με μεγάλο ακροατήριο, ποιοι αναλαμβάνουν τα επιμέρους κλιμάκια, πώς γίνεται ο συντονισμός τους, ακόμα και ποιος θα είναι ο συντονιστής-αν και ομολογείται αφελώς το προφανές αδιέξοδο, (η) αποφασίζει με πόσους φοιτητές μπορεί να γίνει ένα μάθημα επιλογής (ίδιος και στις σχολές των 50 φοιτητών ή των 1.000) ή ακόμα και (ναι, ναι) μια εργαστηριακή ή κλινική άσκηση, (θ) αποφασίζει πόσες φορές μπορεί να εξεταστεί ένας φοιτητής σε ένα μάθημα και τι γίνεται αν κόβεται συνέχεια, ... και άλλα πολλά. Αλλά δεν του αρκούν. Επιπλέον ο κ. συντάκτης κρατάει στο οπλοστάσιό του καμιά 10ριά Προεδρικά Διατάγματα και Κοινές Υπουργικές Αποφάσεις, για να ρυθμίσει αργότερα τις λεπτομέρειες των παραπάνω λεπτομερειών. Με προκρούστια λογική ράβει ενιαίο και μοναδικό κοστουμί για όλους και για όλα, αδιαφορεί (ο παντογνώστης) για τον πραγματικό κόσμο της πολυμορφίας, αγνοεί ότι όλα αυτά αποτελούν το σύννηθες έργο των συλλογικών οργάνων (τομέας, τμήμα, σύγκλητος). Τόση αυτοτέλεια ποιος μπορεί να την αντέξει;

3. Για τα μέλη ΔΕΠ: σφυρίζοντας στον αέρα. Ο κ. συντάκτης εισάγει 2 σημαντικές καινοτομίες: (α) για την εκλογή ή εξέλιξη των μελών ΔΕΠ επιβάλλει τη συμμετοχή στα εκλεκτορικά σώματα (κατά το 1/3) μελών ΔΕΠ συναφούς ειδικότητας από άλλα τμήματα ή/και Ιδρύματα, (β) προωθεί -διστακτικά έστω- τη συνεργασία των μελών ΔΕΠ με τους ερευνητές των ερευνητικών κέντρων. Κατά τα άλλα αναλώνεται σε ανούσιες ή περιττές λεπτομέρειες. Απόλυτη σιωπή όμως για μείζονα θέματα που αποτελούν πηγή πλήθους προβλημάτων ηθικής και δεοντολογίας, όπως είναι π.χ. η πλήρης και αποκλειστική απασχόλησή τους στο πανεπιστήμιο, η φυσική τους παρουσία στις αίθουσες και στα εργαστήρια, η αξιολόγησή του διδακτικού τους έργου (εκπαιδευτικό υλικό, μέσα και τρόπος διδασκαλίας, εμπύχωση και μεταδοτικότητα) από τους φοιτητές !... Εύγε για τον τολμηρό κ. συντάκτη τα μέλη ΔΕΠ μπορούν να εξακολουθήσουν να είναι και επαγγελματίες εντός του πανεπιστημίου προς δόξαν της ακαδημαϊκής δεοντολογίας. Αντιθέτως, δογματικά προσηλωμένος στον τετραετή προγραμματισμό, δυσκολεύει αντί να διευκολύνει την έξοδο σε καθεστώς μερικής απασχόλησης (με περιορισμό δικαιωμάτων και αποδοχών) όσων ενδιαφέρονται να έχουν παράλληλη προσοδοφόρα απασχόληση. Απόλυτη σιωπή ακόμα για το αίσχος των άτυπων και δύστυχων μελών ΔΕΠ που απασχολούνται με ολιγόμηνες συμβάσεις έργου, αλλά στηρίζουν σε μεγάλο βαθμό τα νέα ή/και επαρχιακά τμήματα ή Ιδρύματα (ορίζοντας π.χ. ότι δεν μπορεί να αποτελούν πάνω από το 10% του συνόλου των διδασκόντων). Και άλλα πολλά .....

4. Για τους φοιτητές: τα κεφάλια μέσα. Η αποφασιστικότητα του κ. συντάκτη να «βάλει τάξη» στο σύστημα περιορίζεται τελικά στους φοιτητές. Αναδεικνύει ως μείζον το επουσιώδες θέμα του ανώτατου χρόνου φοίτησης, περιορίζει τις ευκαιρίες εξέτασης και εισάγει κουτοπόνηρα κι από το παράθυρο τους 2 κύκλους σπουδών. Επιχειρεί (σωστά κατ' αρχήν) να ενεργοποιήσει υπάρχουσες διατάξεις για τα προαπαιτούμενα μαθήματα (μηχανισμός απαραίτητος όντως για την εκλογίκευση κάθε εκπαιδευτικής «ροής»), αλλά η «ποινή» για την όποια ολιγωρία (από εδώ και πέρα) δεν αφορά τους κατ' εξοχήν υπεύθυνους (ΔΕΠ, συλλογικά όργανα) αλλά τους φοιτητές! Ο κ. συντάκτης, φαντάζεται συνωμοσίες: αν η συνέλευση δεν υπακούσει ... τότε ο πρύτανης ... κι αν όχι κι αυτός ... τότε εισάγονται οι 2 κύκλοι σπουδών (στο δεύτερο πάει όποιος φοιτητής έχει περάσει τα μαθήματα του πρώτου). Απίστευτη επιπολαιότητα για ένα μείζον θέμα που έχει προκαλέσει ατελείωτες και οδυνηρές συζητήσεις πολλά χρόνια τώρα. Αλλά απόλυτη σιωπή για τη δυνατότητα των νέων παιδιών να έχουν μια «δεύτερη ευκαιρία» -αν (απολύτως αιτιολογημένα) διαπιστώσουν ότι έχουν κάνει λάθος στην αρχική τους επιλογή και επιθυμούν να συνεχίσουν τις σπουδές τους σε άλλο Τμήμα συγγενούς επιστημονικού αντικειμένου ή μια «ευκαιρία διαφοροποίησης», αν επιθυμούν να συνδυάσουν την κύρια ειδικότητά τους με μία δευτερεύουσα που προσφέρεται από άλλο τμήμα. Απόλυτη σιωπή επίσης για τους υποψήφιους διδάκτορες (πηγή ζωής για το πανεπιστήμιο, φυτώριο στελεχών υψηλής εξειδίκευσης για την κοινωνία και την οικονομία) στους οποίους παντού στον αναπτυγμένο κόσμο προβλέπουν καθεστώς μερικής απασχόλησης ως αποζημίωση για το επικουρικό εκπαιδευτικό και ερευνητικό έργο που προσφέρουν σε καθεστώς (σήμερα) «μικρών νέγρων». Και άλλα πολλά ....

5. Και ένας ανατριχιαστικός εκσυγχρονισμός: Σχεδόν όλοι συμφωνούν πια να καταργηθεί το ένα και μοναδικό σύγγραμμα (θεσμός «χουντικής» έμπνευσης και βασικό όπλο του καθηγητή-αφέντη). Με την υπάρχουσα διαδικασία μπορούν να προτείνονται τουλάχιστον δύο έγκυρα (με διεθνή κριτήρια) συγγράμματα για κάθε μάθημα, με δικαίωμα του φοιτητή να προμηθεύεται (δωρεάν) το κατά τη γνώμη του καλύτερο. Αλλά ο κ. συντάκτης αφαιρεί την κρίσιμη αυτή αρμοδιότητα από τα συλλογικά όργανα του πανεπιστημίου και αποφασίζει να «καινοτομήσει», αναθέτοντας σε εξωτερικό όργανο να συντάξει έναν «εθνικό κατάλογο πανεπιστημιακών συγγραμμάτων» γενικής ισχύος. Πρωτοφανής η ιδέα να εισαχθεί μια «επίσημη κρατική άποψη» για τις βασικές πηγές της γνώσης.

Ποιος θα μας προφυλάξει από τους θεσμικούς μας φύλακες; Περιορίζομαι σε αυτά τα λίγα. Αρκούν ώστε ακόμα και ένας εραστής του διαλόγου να συνταχθεί ασμένως με όσους απαιτούν την πλήρη απόσυρση του «προσχεδίου» προκειμένου να πάμε σε ένα πραγματικό σχέδιο, ικανό να στηρίξει με λίγους, απλούς και γενικούς κανόνες την πλήρη και απολύτως διάφανη και αξιοκρατική αυτοδιοίκηση των πανεπιστημίων. Μόνο τότε μπορεί να γίνει σοβαρός και εξαντλητικός διάλογος εφ' όλης της ύλης.